

Ženski likovi u djelu Kreše Golika

Dubroja, Nikola

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:562521>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „Dr. Mijo Mirković“
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURA I TURIZAM

NIKOLA DUBROJA
ŽENSKI LIKOVI U DJELU KREŠE GOLIKA
Završni rad

Pula, listopad 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „Dr. Mijo Mirković“
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURA I TURIZAM

NIKOLA DUBROJA
ŽENSKI LIKOVI U DJELU KREŠE GOLIKA

Završni rad

JMBAG: 0303083688, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Književnost i film

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Tanja Habrle

Pula, listopad 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Nikola Dubroja, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Nikola Dubroja

U Puli, 21. listopada 2021.

**IZJAVA O KORIŠTENJU
AUTORSKOG DJELA**

Ja, Nikola Dubroja dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao
nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom _____
_____ Ženski likovi u djelu Kreše Golika _____

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u
javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te
kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice
(stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i
drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja
otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 21. listopada 2021.

Potpis

Nikola Dubroja

SADRŽAJ

UVOD	1
1. KREŠO GOLIK.....	3
1.1. Život – biografski podaci.....	3
1.2. Djelo.....	4
2. ŽENSKI LIKOVI U DJELU KREŠE GOLIKA	9
3. PLAVI 9, igrani film, 1950.....	10
3.1. Lik Nene.....	12
4. DJEVOJKA I HRAST, igrani film, 1955.....	12
4.1. Lik Smilje.....	13
5. OD 3 DO 22, dokumentarni film, 1966.....	14
5.1. Lik Smilje Glavaš.....	14
6. ŽIVJETI OD LJUBAVI, igrani film, 1973.....	15
6.1. Lik Minje (<i>Vlasta Knezović</i>).....	15
7. LJUBICA, igrani fim, 1978.....	16
7.1. Lik Ljubice (<i>Božidarka Frajt</i>).....	16
8. IMAM DVIJE MAME I DVA TATE, igrani film, 1968.....	18
8.1. Lik Prve mame (<i>Mia Oremović</i>).....	19
8.2. Lik Druge mame (<i>Vera Čukić</i>).....	20
9. TKO PJEVA ZLO NE MISLI, igrani film, 1970.....	21
9.1. Lik Ane Šafranek (<i>Mirjana Bohanec</i>).....	22
9.2. Lik Mine (<i>Mia Oremović</i>).....	23
10. VILA ORHIDEJA, igrani film, 1988.....	24
10.1. Lik Irene (<i>Gordana Gadžić</i>).....	25
10.2. Lik Julije (<i>Gala Videnović</i>).....	25
11. PODJELA ŽENSKIH LIKOVA PREMA NAČINU NA KOJI SU PRIKAZANI.....	27
11.1. Podjela ženskih likova prema načinu na koji se odnose prema samima sebi i njihovom položaju u društvu.....	27
11.2. Podjela ženskih likova prema sredini u kojoj žive / iz koje potječu.....	28
11.3. Ženski likovi kao nositelji temeljnog zbivanja u djelu.....	29
11.4. Ženski likovi koji se kao pojedinci suprotstavljaju grupi.....	29
11.5. Ženski likovi u ljubavnom trokutu.....	30
11.6. Važnost ženskih likova u djelu Kreše Golika.....	31
ZAKLJUČAK.....	33
LITERATURA.....	34
SAŽETAK.....	36
SUMMARY.....	37

UVOD

Tema ovog rada je prikaz ženskih likova u djelu Kreše Golika. Golik je naš značajan redatelj velikog i raznolikog opusa, po mnogima i najuspješniji redatelj hrvatske kinematografije svih vremena. On pripada redateljima čije filmove publika voli, veliki je znalac filmskog umijeća, odlično poznaje filmsku glumu.¹ U njegovom bogatom opusu značajno mjesto zauzimaju ženski likovi, koji su suptilno psihološki prikazani, sa svojim manama i vrlinama, željama i potrebama. Ovim radom su obuhvaćeni neki od najznačajnijih Golikovih filmova i ženski likovi u njima.

U prvom poglavlju navedeni su redateljevi biografski podaci te njegova bogata i raznovrsna filmografija. Golik je od tinejdžerskih dana, kada je bio član amaterskog filmskog društva, zaokupljen filmom. Njegov opus čine dokumentarni i igrani filmovi. Bio je urednik i redatelj filmskog žurnala *Pregled*,² profesor na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, dobitnik je mnogobrojnih priznanja.

Od drugog do desetog poglavlja prikazani su filmovi Kreše Golika koji su izdvojeni iz razloga što su u njima ženski likovi najviše došli do izražaja. Odabrani su filmovi raznolikog vremena nastanka kako bi se kroz iste prikazalo koliko vrijeme i sredina u kojima žive junakinje navedenih filmova utječu na njihovo samoosvješćivanje i kretanje u novi, bolji život. Kroz rad se upoznajemo s filmovima i likovima *Plavi 9* (Nena), *Djevojka i hrast* (Smilja), *Od 3 do 22* (Smilja Glavaš), *Živjeti od ljubavi* (Minja), *Ljubica* (Ljubica), *Imam dvije mame i dva tate* (Prva mama, Druga mama), *Tko pjeva zlo ne misli* (Ana Šafranek, Mina) te *Vila Orhideja* (Irena, Julija).

¹ B. Đorđević: *Nisam nikad pomišljao da pomoću filma mijenjam svijet*, Filmska kultura 33 (1990.) 181/182, str. 74.

² Golik je 1948. godine bio urednik i redatelj filmskog žurnala *Pregled*. Iste godine uredio je sedam brojeva *Pregleda* (Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 198.).

Kroz jedanaesto poglavlje izdvojena je podjela ženskih likova prema načinu na koji su prikazani, načinu na koji se odnose prema samima sebi i njihovom položaju u društvu te prema sredini u kojoj žive / iz koje potječu. Nakon toga su izdvojeni ženski likovi kao nositelji temeljnog zbivanja u djelu, ženski likovi koji se kao pojedinci suprotstavljaju grupi te ženski likovi u ljubavnom trokutu. Na kraju poglavlja navedena je važnost ženskih likova u djelu Kreše Golika.

Cilj rada je kroz prikaz najznačajnijih ženskih likova Golikovih filmova pokazati kako su se isti mijenjali u odnosu na vrijeme i sredinu u kojoj žive te prihvaćali sami sebe kroz vlastito sazrijevanje nakon određenih životnih razočarenja i spoznaja. Također i kako je istima bitna egzistencijalna sigurnost, podrška obitelji i okoline, no nadasve ljubav za kojom, bez obzira na različitost karaktera, svaki od likova teži i traži u njoj ispunjenje i smisao života.

Svrha rada je upoznavanje sa ženskim likovima navedenog redatelja, njihov prikaz i usporedba te bolje razumijevanje vremena u kojima su junakinje živjele i svega onoga što su morale postići kako bi se izdigle iz svojih problema i krenule u neko bolje sutra.

Pri izradi rada korištena je metoda istraživanja i prikupljanja podataka, analize i interpretacije filma.

1. KREŠO GOLIK

Krešo Golik je jedan od naših najboljih redatelja, velikog i raznolikog filmskog i televizijskog opusa. U jednoj anketi filmskog časopisa *Hollywood*³ koja je provedena među hrvatskim filmskim kritičarima 1999. godine, Golik je izabran za najboljeg hrvatskog režisera.⁴ U obrazloženju Vjesnikove nagrade „Jelen“ za životno djelo, koju su Goliku kao prvom laureatu 1995. godine uručili filmski kritičari, navodi se da je Golik „svojim djelom obilježio hrvatsku kinematografiju i nacionalnu kulturu kao nezaobilazni čimbenik njene autentičnosti i svježine.“⁵

1.1. Život – biografski podaci

Krešo Golik je rođen 1922. godine u Fužinama. U Senju je pohađao gimnaziju, koju nije završio, jer ga je obitelj poslala u Zagreb gdje upisuje i završava Grafičku školu. Radio je u tiskari, glumio u amaterskim društinama i bavio se sportom. Kao tinejdžer započeo se amaterski baviti filmom u filmskom društvu Romanija,⁶ a profesionalno od 1947. godine. Od 1945. do 1947. godine bio je sportski novinar, urednik i spiker na Radio Zagrebu. 1948. godine postaje urednik i redatelj filmskog žurnala *Pregled*.

Za svoj prvi dokumentarni film *Još jedan brod je zaplovio*⁷ dobio je nagradu Vlade Narodne Republike Hrvatske. Sportsku komediju *Plavi 9*, svoj prvi dugometražni igrani film, snimio je 1950. godine. Od 1951. godine postaje slobodni filmski djelatnik. Nakon drame iz seoskog života *Djevojka i hrast* (1955) apstinira od redateljstva deset godina jer postaje politički nepodoban.⁸

³ *Hollywood*, filmski časopis za kino i video, izlazio je u Zagrebu (1995. – 2006.), gl. u. Veljko Krulčić Katalog knjižnica grada Zagreba, <https://katalog.kgz.hr>. (Posjećeno 16. listopada 2021.).

⁴ Baza HR kinematografije – igrani film, [www. http://hrfilm.hr/baza](http://hrfilm.hr/baza). (Posjećeno 20. srpnja 2021.)

⁵ Jure Ilić: *Hrvatski režiser za sva vremena*, Hrvatski obzor, 2 (1996) 21, IX, str. 51.

⁶ „Amatersko filmsko društvo Romanija osnovano je 1936. Godine u Zagrebu, a njegovi su članovi ostali trajno povezani s kazalištem, glazbom ili filmom. Društvo je imalo 16 mm filmsku kameru, njegovi članovi su snimali kratke dokumentarne filmove o kulturnim spomenicima Zagreba, o Maksimiru, Zoološkom vrtu.“ (Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 198.).

⁷ *Pregled* br.3/1948.

⁸ Golik je, za vrijeme Drugog svjetskog rata bio mobiliziran u domobransku Prosvjetnu bojnu, nenaoružanu postrojbu umjetnika i intelektualaca. U to vrijeme objavio je u jednom časopisu tekst o hrabrosti hrvatskih vojnika, pod naslovom *Ustaša se nikad ne predaje*. Taj tekst je poslije rata bio uzrokom hajke na njega te je bio osuđen na višegodišnju prisilnu šutnju. (Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 198.).

Nakon toga režira zapaženi dokumentarni film *Od 3 do 22* (1966). Najveće uspjehe postiže igranim filmovima *Imam dvije mame i dva tate* (1968) te *Tko pjeva zlo ne misli* (1970), od kojih se potonji smatra najuspjelijim hrvatskim igranim filmom. Zatim režira filmove: *Živjeti od ljubavi* (1972), *Razmeđa* (1973), *Pucanj* (1977), *Ljubica* (1978) i *Vila Orhideja* (1988).⁹

Osim na filmu, radio je i na televiziji, režirao je jednu od najpopularnijih televizijskih serija *Gruntovčani*.¹⁰ Na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu od 1979. godine predavao je režiju. 1983. godine dobio je „Nagradu Vladimir Nazor“ za životno djelo te na Filmskom festivalu u Puli 1992. godine počasnu Zlatnu arenu za životno djelo. Umire 1996. godine u Zagrebu.

1.2. Djelo ¹¹

Pregled br. 1 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Krešo Golik, mt. Carmen Lukijanović

- *Značajni dani Jugoslavenske akademije*
- *Radni dan u tvornici Gorica*
- *Seljačke radne zadruge u Hrvatskoj*
- *Svetosavska besjeda u Zagrebu*

Pregled br. 2 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Krešo Golik, mt. Blaženka Jencik

- *Željeznički tehnikum u Puli*
- *Opremanje broda Kosmaj*
- *Kako nastaje knjiga*
- *Kamena spilja na otoku Braču*

⁹ *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, LZMK, 2019., <https://enciklopedija.hr>. (Posjećeno 20. srpnja 2021.)

¹⁰ *Gruntovčani* – antologijska televizijska serija po scenariju Martina Kerstnera (RTV Zagreb, 1975) u kojoj se na autentičan i duhovit način prikazuje mentalitet i društveni život „malog čovjeka“ u fiktivnom podravskom selu. Serija ima 10 epizoda koje povezuje gl. lik, Dudek. Gruntovčanima je prethodila televizijska serija *Mejaši*. <https://kazalistekerempuh.hr> (Posjećeno 16. listopada 2021.), Tomić, Ž., „Likovi naši svagdašnji“, u: Krelja, P., *Golik*, str. 155. , Hrvatski državni arhiv – Hrvatska kinoteka, Zagreb, 1997.

¹¹ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska kinoteka, Zagreb, 1997., str. 219.- 224.

Pregled br. 3 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Krešo Golik, mt. Blaženka Jencik

- *Još jedan brod je zaplovio*

Pregled br. 4 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Krešo Golik, mt. Josip Remenar

- *Velesajam u Zagrebu*
- *Frontovci Zagreba pomažu obnovi zemlje*
- *Među radnicima šumske industrije*

Pregled br. 5 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Milan Katić, r. Krešo Golik, mt. Josip Remenar

- *Kongres Saveza boraca N.R. Hrvatske*
- *Hrvatska pozdravlja maršala Tita*
- *Na gradilištima zadružnih domova*
- *Graditelji pionirskog grada*

Pregled br. 6 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Milan Katić, r. Krešo Golik, mt. Carmen Lukijanović

- *Kulturno-prosvjetni život radnika*
- *Berba ljekovitog bilja*
- *Modelari i jedriličari*

Pregled br. 7 / Jadran film, Zagreb (1948)

redaktor Milan Katić, r. Krešo Golik, mt. Carmen Lukijanović

- *Ugljenokop Ivanec*
- *Srednja poljoprivredna škola u Križevcima*
- *Priprema atletičara za Olimpijadu*
- *Dječje kolonije narodne fronte*
- *Kako se gradila autostrada Bratstva – Jedinstva / Jadran film, Zagreb (1948)*

Plavi 9, Jadran film, Zagreb (1950)

sc. Geno Senečić, Hrvoje Macanović, Krešo Golik, r. Krešo Golik

Prva sječa: tehnička zaštita u šumi / Jadran film, Zagreb (1953)

sc. Inspekcija rada NRH, r. Krešo Golik

Spriječi nesreću u tekstilnoj industriji / Jadran film, Zagreb (1955)

sc. Inspekcija rada NR Hrvatske, r. Krešo Golik

Djevojka i hrast / Jadran film, Zagreb (1955)

sc. Mirko Božić, r. Krešo Golik

Jugoslavenska lutrija / Zagreb film (1957)

sc. Krešo Golik, r. Dušan Vukotić

Što fali / Zagreb film (1957)

Krešo Golik, r. Nikola Kostelac

Nezgode građanina pješaka / Zagreb film (1957)

sc. Krešo Golik, r. Norbert Neugebauer

Kala / Viba film, Ljubljana (1958)

sc. Ivan Ribič (prema vlastitoj noveli), r. Andrej Hieng, Krešo Golik

Deveti krug / Jadran film, Zagreb (1960)

sc. Zora Dirnbach, r. France Štiglic, pom. r. Krešo Golik

Dozvane vode / Zora film, Zagreb (1960)

sc. Krešo Golik, r. Frano Vodopivec

Fasade na pragu grada / Zora film, Zagreb (1960)

sc. Frane Barbieri, Krešo Golik, r. Frano Vodopivec

Gliša, Raka i Njaka / Zora film, Zagreb (1960)

Zaigrane osovine / Zora film, Zagreb (1960)

sc. Krešo Golik, r. Frano Vodopivec

Žute i plave poljane / Zora film, Zagreb (1960)

sc. Krešo Golik, r. Frano Vodopivec

Martin u oblacima / Jadran film, Zagreb (1961)

sc. Fedor Vidas, sur. sc. Krešo Golik, r. Branko Bauer, as.r. Krešo Golik

U susret oceanima / Zora film, Zagreb (1961)

sc. Krešo Golik, r. Mate Bogdanović

Prekobrojna / Avala film, Beograd (1962)

sc. Bogdan Jovanović, Branko Bauer, Krešo Golik, r. Branko Bauer, pom. r. Krešo Golik

Licem u lice / Jadran film, Zagreb (1963)

sc. Bogdan Jovanović, r. Branko Bauer, pom. r. Krešo Golik

Lito vilovito / Avala film, Beograd (1964)

sc. Obrad Gluščević, pom. r. Krešo Golik

Nikoletina Bursać / Jadran film, Zagreb (1964)

sc. Bogdan Jovanović, Branko Bauer, Krešo Golik (prema istoimenom romanu Branka Ćopića), r. Branko Bauer, pom. r. Krešo Golik

Doći i ostati / Jadran film, Zagreb, Avala film, Beograd (1965)

sc. Gordan Mihić, Ljubiša Kozomara, r. Branko Bauer, pom. r. Krešo Golik

Orlovi rano lete / Avala film, Beograd (1966)

sc. Borislav Mihajlović-Mihiz, Soja Jovanović, Nenad Jovičić (prema istoimenom romanu Branka Ćopića), r. Soja Jovanović, pom. r. Krešo Golik

Rondo / Jadran film, Zagreb (1966)

sc. i r. Zvonimir Berković, pom. r. Krešo Golik

Od tri do dvadeset dva (Od 3 do 22) / Zagreb film (1966)

sc. i r. Krešo Golik

Četvrti suputnik / FRZ Zagreb, OHIS, Skopje (1967)

sc. Branko Bauer, pom. r. Krešo Golik

Šest koraka...(do svjetskog rekorda) / Zagreb film (1967)

Kad čuješ zvona / FRZ Zagreb, FRZ Beograd (1968)

sc. i r. Antun Vrdoljak, pom. r. Krešo Golik

Koreografija za kameru i plesače / Zagreb film (1968)

sc. Vera Maletić, r. Krešo Golik

Imam dvije mame i dva tate / Jadran film, Zagreb (1968)

sc. Krešo Golik i Mirjam Tušek po istoimenom romanu Mirjam Tušek, r. Krešo Golik

Ljubav i poneka psovka / Croatia film, Zagreb (1969)

sc. i r. Antun Vrdoljak, pom. r. Krešo Golik

Koliko to vrijedi / Zagreb film (1969)

sc. i r. Krešo Golik

Tko pjeva zlo ne misli / Croatia film Zagreb (1970)

sc. Krešo Golik (po romanu Vjekoslava Mayera – Dnevnik malog Perice), r. Krešo Golik

Diskrecija zajamčena / RTV Zagreb (1972)

sc. Mladen Kerstner, r. Krešo Golik

Živjeti od ljubavi / Croatia film, Zagreb (1973)

sc. i r. Krešo Golik

Razmeđa / RTV Zagreb i Croatia film, Zagreb (1973)

sc. Mirko Sabolović, r. Krešo Golik

Gruntovčani / RTV Zagreb (1975)

sc. Mladen Kerstner, r. Krešo Golik

Motel Mjesečina / RTV Zagreb (1976)

sc. Željko Senečić, r. Krešo Golik

Pucanj / Croatia film, Zagreb, RTV Zagreb (1977)

sc. Mirko Sabolović, r. Krešo Golik

Ljubica / Croatia film, Zagreb, FRZ (1978)

sc. Goran Massot, r. Krešo Golik

Sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti / Filmoteka 16, Zagreb (1979)

sc. Petar Kovačević, r. Krešo Golik

Inspektor Vinko / RTV Zagreb (1984)

sc. Željko Senečić, r. Krešo Golik

Vila Orhideja / Croatia film, Zagreb, Smart Egg Pictures, London, Art film 80, Beograd (1988), sc. Ruža Jurković, Krešo Golik, r. Krešo Golik

Dirigenti i mužikaši / HTV Zagreb (1991)

sc. Mladen Kerstner po vlastitom djelu *Krstitke*, r. Krešo Golik

Naš mesar / Our butchier / Plavi film, Zagreb (1994)

sc. Obrad Vagić, Toni Biluš, Zoran Pezo, r. Krešo Golik

2. ŽENSKI LIKOVI U DJELU KREŠE GOLIKA

Golik je redatelj raznovrsnog opusa u kojemu ima prikazane i raznovrsne ženske likove u čiju je psihu nastojao proniknuti te prikazati sve njihove želje, strahove, misli i potrebe. Likovi su psihološki razrađeni, prikazane su skale njihovih raspoloženja, potreba za razumijevanjem, sigurnošću, ljubavlju i ravnopravnošću.

Neke junakinje su pasivne, pomirene sa svojom sudbinom koju ne mogu promijeniti, druge se „bude“ i uzimaju stvari u svoje u ruke, treće bježe u svijet mašte, četvrte su realna slika stvarnosti i ne žele se uklopiti. Golik je uvijek suptilno na njihovoj strani, pomaže im da se razviju kroz film, spoznaju svoju snagu i bar se pokušaju boriti za sebe, što one uglavnom i čine, manje ili više uspješno. Na pasivnost i aktivnost ženskih likova utječe i vrijeme u kojem su filmovi stvarani, okolina iz koje potječu i/ili žive te se i kroz taj kontekst može promatrati kako su se stavovi i okolnosti mijenjale od filma do filma.

Kroz ovaj rad prikazani su likovi Nene (*Plavi 9*, 1950), Smilje (*Djevojka i hrast*, 1955), Smilje Glavaš (*Od 3 do 22*, 1966), Minje (*Živjeti od ljubavi*, 1973), Ljubice (*Ljubica*, 1978), Prve i Druge mame (*Imam dvije mame i dva tate*, 1968), Ane Šafranek i Mine (*Tko pjeva zlo ne misli*, 1970) te Irene i Julije (*Vila Orhideja*, 1988).

3. PLAVI 9, igrani film, 1950.

Golikov prvi igrani film, koji se žanrovski može definirati kao sportska komedija, prvi je i hrvatski urbani film,¹² prva komedija i prvi pravi populistički film¹³ s naglašenom moralnom poukom. Scenaristi filma su Krešo Golik, Geno Senečić¹⁴ i Hrvoje Macanović¹⁵ koji pristupom pokazuju utjecaj predratnih čeških, sovjetskih i američkih komedija. *Plavi 9* je odgojno i didaktično djelo koje na području „fiskulture“¹⁶ afirmira pravila ponašanja u skladu s tadašnjim „socijalističkim moralom“.¹⁷

U središtu radnje su talentirani sportaši, nogometaš „Dinama“, Tonči Fabris, plivačica Nena i nogometaš „Jedinstva“, Zdravko Petrinac. Fabris je dobar igrač, ali u klubu ga žele zamijeniti jer je suviše egoističan, nediscipliniran, loše utječe na kolektivni duh igrača. On je izraziti individualist, mašta o igranju u inozemstvu, dakle preteča je nogometnog profesionalca koji čezne za potrošačkim društvom.¹⁸ Trener pronalazi zamjenu u Zdravku Petrincu, igraču drugoligaškog kluba „Jedinstvo“, inače ronioncu brodogradilišta, koji ima sve poželjne osobine – vrijedan je radnik i dobar igrač. Fabris shvaća trenerove namjere i pokušava ih izjaloviti. Nena je stipendistica brodogradilišta, školuje se za tehničkog crtača, voli plivati i ostvaruje odlične rezultate. I Tonči i Zdravko se zaljube u nju. Tonči je u početku zavodi svojim pričama o svijetu i drugačijem životu te ona pod njegovim negativnih utjecajem zapostavlja školu, neopravdano izostaje s nastave i popušta u učenju. S druge strane Zdravko se

¹² Film je sniman u Rijeci, Splitu, Zagrebu i Beogradu, radnja se događa na urbanom prostoru. Radnja dva prethodno snimljena dugometražna igrana filma (*Živjeće ovaj narod* (1947) i *Zastava* (1947) u cjelosti ili djelomično je smještena u ruralni prostor.

¹³ Film prikazuje temu blisku narodu, popularnu u društvu (simbioza filma i nogometa). Prethodno su u Hrvatskoj snimljena samo dva dugometražna igrana filma partizanske tematike (*Živjeće ovaj narod* (1947), r. Nikola Popović i *Zastava* (1949), r. Branko Marjanović (Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 20. - 21.).

¹⁴ Geno Senečić, hrvatski književnik, diplomirao i doktorirao u Bratislavi. Bio je dramaturg u jadranskom filmu i urednik u LZMK. Djela: *Pokušaji* (1931), *Film naših dana* (1933), *Ferdinand* (1936), *Slučaj s ulice* (1936), *Radnički dol* (1938), *Neobičan čovjek* (1939), *Glumački dom* (1952), *Logaritmi i ljubav* (1953) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, LZMK, 2019., www.enciklopedija.hr. (Posjećeno 25. rujna 2021).

¹⁵ Hrvoje Macanović, hrvatski novinar, studirao strojarstvo na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Bio je dopisnik splitskog *Novog doba* (1923), prvi profesionalni športski novinar u *Novostima* (1926) te njihov urednik i gl. urednik do 1941. Izvještavao je sa više ljetnih i zimskih olimpijskih igara. Jedan je od utemeljitelja i urednika Enciklopedije fizičke kulture LZMK. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, LZMK, 2019., www.enciklopedija.hr. (Posjećeno 25. rujna 2021.).

¹⁶ Pojam u širem smislu označava pokret općeg uzdizanja spotskih sklonosti, fizičku kulturu popularnu u socijalizmu, namjenjenu cijeloj populaciji, za razliku od vrhunskog sporta.

¹⁷ Ivo Škrabalo: *101 godina filma u Hrvatskoj 1896.-1997.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1998., str. 1969.

¹⁸ *Ibid.*, str.169.

ljuti na nju što nije odmah njega odabrala, nema strpljenja s njom i želi je zaboraviti.

Fiskulturni aktiv odlučuje joj zabraniti sudjelovanje u plivačkom natjecanju zbog toga što premalo vremena posvećuje učenju i praksi. Nena je ljuta zbog te odluke, smatra je nepravednom. Ona dolazi na ples s Fabrisom, no ne osjeća se dobro i odlazi sama kući, iako ju je on htio otpratiti. Neni uskoro završava praksa u brodogradilištu, treba polagati završni ispit. Brodogradilište im daruje priručnike za polaganje ispita. Ona je još uvijek ljuta i sve odbija. Na kraju se pomiri s prijateljicom, govori joj da će zajedno učiti, aktiv joj ipak dopusti da sudjeluje na plivačkom natjecanju na kojem pobijedi. Zdravko je došao na natjecanje, ali joj nije prišao, još joj zamjera što je, kako on misli, odabrala Tončija.

Zdravko odlazi u operaciju spašavanja Neptuna, spreman je zbog toga i propustiti važnu internacionalnu utakmicu „Dinama“ i „Standarda“. No, njegov poslodavac i uprava kluba se dogovore da dođu po njega tako da stigne na utakmicu. Fabris je do zadnjeg trena siguran da će biti u postavi, no trener bira Zdravka umjesto njega. Nena po prvi put dolazi na utakmicu. „Standard“ vodi 1:0 u prvom poluvremenu, no u drugom Zdravko uspije dati 3 gola te je krajnji rezultat 3:1. Na kraju utakmice Zdravko i Nena shvate da su zaljubljeni te sve završava sretno, jedino je Fabris suvišan u toj priči.

Iako je izrazito moralistički nastrojen, film je u tadašnje vrijeme bio vrlo popularan. Tome su doprinijeli prepoznatljivi ambijenti, uglavnom vjerodostojni dijalozi te komika koja nije proizlazila samo iz karikiranja likova i njihovih osobina, već iz njihovih nespretnosti i zabluda.¹⁹ Primjerice, nespretan početak veze između Nene i Zdravka. On se bezrazložno ljutio na nju smatrajući kako joj se više sviđa Fabris. U jednoj sceni je čeka želeći ju pozvati u kino, no Fabris je došao do nje okolnim putem i pozvao je na zabavu. Zdravko je otišao sam i kasnije trga njenu fotografiju. Komična je situacija u kojoj Jakov, Zdravkov prijatelj, smatra da on neće moći pokazati svoj potencijal na utakmici ako nema sretnu čarapu te sve preokrene da mu je donese. Ne uspijeva u tome jer ga ne puštaju ga na stadion, donosi mu je tek na kraju i

¹⁹ Ivo Škrabalo: *101 godina filma u Hrvatskoj 1896.-1997.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1998., str. 170.

upravo u trenutku kada je Zdravko htio poljubiti Nenu.

3.1. Lik Nene (*Irena Kolesar*)²⁰

Talentirana djevojka iz siromašne obitelji koja želi uspjeti u životu kako bi njenoj baki, koja joj je jedina skrbnica, bilo lakše. Otac joj je stradao u ratu, u logoru, majke se ni ne sjeća. Živi skromno. Jedino što je izdvaja je njen talent za plivanje. Film nam govori, u skladu s tadašnjim socrealističkim pogledom na svijet, kako Nena može biti uspješna u sportu jedino ako je uspješna i na svim ostalim poljima, u školi i na poslu, te shvaća vrijednost kolektiva čak i nauštrb individualnom.

Nena je u početku pod utjecajem Fabrisa pomalo buntovna, zapostavlja kolektiv, učenje i praksu. No, Zdravko, vrijedan radnik brodogradilišta, pozitivno utječe na nju. Divi mu se što je zbog posla, odnosno rada za kolektiv, bio spreman žrtvovati važnu utakmicu na kojoj je trebao doći do izražaja njegov talent.

Nena je, dakle, shematski prikazan, ideološki obojen lik, koji postaje pozitivan kada prihvati tekovine društva u kojem živi.

4. DJEVOJKA I HRAST, igrani film, 1955.

Golikov drugi igrani film je psihološka drama o surovim ljudima s planinskih pustara.²¹ Pisac scenarija Mirko Božić²² i redatelj Krešo Golik ostvarili su dojmljivo filmsko djelo²³ čija je radnja smještena u oskudni kraj dalmatinskog zaleđa (naturalizam). Ekspresivni kadrovi i stilizirana gluma odjek su poetike njemačkog ekspresionizma.

²⁰ Irena Kolesar (Slavonski Brod, 1925.- Zagreb, 2002.), hrvatska glumica. Debitirala je u partizanskom kazalištu kod Š. Šimatovića i J. Gregorina. Bila je članica je HNK Zagreb (1945.-1953.) i Jugoslavenskog dramskog pozorišta u Beogradu (1953.-1973.) Na filmu je debitirala ulogom hrabre partizanke u Slavici (V. Afrić, 1947). Zapažena je njena uloga u komediji Plavi 9. Ostali filmovi: Besmrtna mladost (V. Nanović, 1948), Kameni horizonti (Š. Šišmanović, 1953), Posljednji kolosek (Ž. Mitrović, 1956), Vratit ću se (J. Gale, 1957), Ne diraj u sreću (M. Đukanović, 1961), Nakon što se povukla s filma nastavila je uspješnu kazališnu i televizijsku karijeru. (B. Kragić, N. Gilić: *Filmski leksikon*, LZMK, Zagreb, 2003).

²¹ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 79.

²² Mirko Božić – hrvatski književnik. Studirao pravo u Beogradu, apsolvirao u Zagrebu. Bio je direktor drame HNK u Zagrebu (1952.-1954.). Bio je redoviti član JAZU. Dobitnik je Nagrade „Vladimir Nazor“ za životno djelo (1985). Velik uspjeh postigao je „kurlanskom“ romansijerskom trilogijom (*Kurlani*, 1952; *Neisplakani*, 1955; *Tijela i duhovi*, 1981). Ostala djela: *Novele* (1953), *Colonnello* (1975), *Djevojka i hrast i druge priče* (1975), *Bomba* (1976), *Slavuji i šišmiši* (1990) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. LZMK, 2021., <http://www.enciklopedija.hr>. (Posjećeno 30. 9. 2021.)

²³ Ivo Škrabalo: *101 godina filma u Hrvatskoj 1896.-1997.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1998., str. 205.

Prikazuje se težak život žena koje u zabačenom krševitom kraju Dalmatinske zagore satima hodaju po kamenjaru donoseći naprtke s vodom.²⁴ U središtu radnje je život djevojčice Smilje koja postaje žrtvom ljubomorne strasti svoga polubrata.

Kada presuši izvor žene satima idu pješke po vodu, nose na leđa špagom privezane velike drvene naprtke. Taj put mještani nazivaju – križni put. Smiljina majka na povratku s jednog takvog puta umire. Na mjestu prolivene dragocjene tekućine iznikne hrast. Smilja uzalud čeka majku, zatim ugleda hrast koji će joj jedini tijekom turubnog života pružati utjehu. Prema nepisanom zakonu sela mještani se za Smilju moraju pobrinuti te je nevoljko prihvaća Roko, najbogatiji od njih. Smilja potkrada vodu kako bi zalila hrast i bori se za njega kad mu žele odrezati grane zbog pčelinjaka. Kasnije joj udvara Bojan, košaraš, no njoj se više sviđa senzibilni, bolećivi Ivan. Josip, Rokov izvanbračni sin, zaslijepljen je strašću prema Smilji i toliko ljubomoran na njene udvarače da ih je spreman ubiti. To i učini kada Smilja odluči pobjeći s Ivanom. Nakon toga siluje Smilju, a kasnije i sam bude ubijen u klopci koju su za njega napravili njegov polubrat i Bojan kad su saznali što je učinio. Smilja rađa djevojčicu i živi u svojoj skromnoj kućici nakon što ju je Roko potjerao. Njenu djevojčicu vjerojatno čeka slična sudbina. Ostaje hrast koji otada zovu Smiljinim hrastom. Na kraju filma narator navodi kako žene u njegovom kraju brzo cvatu i brzo venu. Ako i dožive časak sreće raznježe se i stidno kriju suzu.

4.1. Lik Smilje (*Tamara Marković*)²⁵

Smilja je žena-žrtva tog surovog kraja i ljudi koji u njemu obitavaju. Nailazi na nerazumijevanje i žena i muškaraca koji žive u skladu sa svojim patrijarhalnim odnosima, puni predrasuda i praznovjerja. Kako je ostala siročić posvoji je najimućniji mještatin, Roko, koji već ima djecu u braku i izvanbračnog sina Josipa. Usamljena, neshvaćena, uplašena i vječno suvišna, navikla je na stalne Rokove pogrde i pokude.

²⁴ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 28.

²⁵ Tamara Marković (kasnije Miletić) (Drvar, BiH, 1932.- Beograd, Srbija, 2014) – srpska glumica. Diplomirala na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu (1976). Bila je članica Beogradskog dramskog pozorišta. Dobitnica je Zlatne arene u Puli za film *Djevojka i hrast* (1955). Ostali filmovi: *Sumnjivo lice* (1954), *Pod sumnjom* (1956), *Tuđa zemlja* (1957), *Samo ljudi* (1957), *Iks 25 javlja* (1960), *Kozara* (1963), *Čovjek iz hrastove šume* (1964), *Lilika* (1970). *Filmska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., <http://filmska.lzmk.hr>. (Posjećeno 30. 9. 2021.).

Njezini osjećaji prema majci mogu se realizirati samo u brizi za hrast te ga toliko žestoko brani i potkrada vodu kako bi ga zalila. Gaji simpatije prema košarašu Bojanu, koji je uvijek spreman da je svojim pošalicama malo razvedri. No, kada upozna Ivana shvaća kako je on jedini razumije i najsličniji joj je po senzibilitetu. S druge strane, Marko je jedini od starijih seljana koji je dobar prema njoj. Smilja se zaljubi u senzibilnog Ivana, svoga vršnjaka iz susjednog sela, no na puta im se ispriječi Josip, zaslijepljen ljubomorom, koji je spreman i na ubojstvo kako bi bio sa svojom polusestrom Smiljom.²⁶ Seoske žene se surovo i licemjerno ponašaju prema njoj, primjerice kad je došla na misu tjeraju je jer je „sramnica“, govore da zbog nje Bog neće selu podariti kišu. Na kraju filma je opet na početku – sama u svojem trošnom kućerku sa svojom kćeri, kao što je nekad bila sa svojom majkom. Krug se zatvara.

5. Od 3 DO 22, dokumentarni, 1966.

Film *Od 3 do 22* jedan je od najboljih hrvatskih dokumentarnih filmova. Težnja filma je prikaz neposredne stvarnosti jednog dana u životu Smilje Glavaš, supruge, majke, radnice i domaćice. Film je lišen glazbe i govora (osim bebinog tepanja) te se smjenjuju kadrovi Smiljinih uobičajenih dnevnih aktivnosti.

5.1. Lik Smilje Glavaš

Smilja Glavaš ima 22 godine, radnica je u tvornici tekstilne industrije, udana, majka jednog djeteta. Stanuje u predgrađu Zagreba, u trošnoj kućici bez struje i vode.

U filmu je prikazan život tadašnje tipične radničke obitelji. Žena je, naizgled, emancipirana, ima posao, no patrijarhalni odnosi su itekako prisutni jer samo ona obavlja sve kućanske poslove, a muž nakon posla odmara i/ili odlazi u gostionicu.

Naziv filma sugerira Smiljin cjelodnevni rad, jer se ona budi u 3 ujutro i radi do 22 sata navečer. Ujutro sprema doručak, budi i hrani dijete, odlazi na posao tramvajem u tvornicu, nakon posla ide na tržnicu, kod kuće sprema ručak, posprema po kući, kupa dijete, ručno pere odjeću i posuđe, šije i pegla navečer, piše spisak poslova

²⁶ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 28.

koje treba obaviti sutradan, stavlja dijete u krevet, navija sat za sutra i odlazi na kratkotrajni, jedini odmor. Suprugova pomoć sastoji se samo u tome da joj pridržava tepih dok ga ona trese i odlazi s djetetom u kratkotrajnu šetnju.

Golik sugerira da se ovakvim životnim ritmom, koji se svodi samo na rad, gubi ljudski identitet. Iz tog razloga se njen identitet na početku filma i opisuje bezličnim pismenim izvještajem. Smiljino lice je uvijek ozbiljno, često odsutno, dok se lice muža ne vidi. Ona pokazuje osjećaje samo dok se kratko igra s djetetom.²⁷

6. ŽIVJETI OD LJUBAVI, igrani film, 1973.

Golik kroz ovu socijalnu melodramu oslikava lepršavost i toplinu jedne mladenačke ljubavi.²⁸ Kroz sam naslov pomalo ironično postavlja retoričko pitanje može li se živjeti od ljubavi, odnosno može li jedna studentska ljubav izdržati sve prepreke koje joj život nameće. Tema filma je suočavanje mladog studentskog bračnog para s ljubavnim, obiteljskim i egzistencijalnim problemima. Film je na Pulskom filmskom festivalu nagrađen Velikom brončanom arenom.

6.1. Lik Minje (*Vlasta Knezović*)²⁹

Minja je u početku mlada i neiskusna, iskreno zaljubljena, spremna je žrtvovati se za muškarca kojeg voli, ali on joj nije spreman uzvratiti istom mjerom. Kada Davor izgubi novčanu potporu za svoj studij, Minja se žrtvuje. Prekida svoj studij i zapošljava se kao nastavnica u seoskoj školi, želeći mu pomoći. U ruralnoj sredini (Crna Lokva) se ne snalazi dobro i ne uspostavlja dublje odnose. Ostaje pasivna i ne prihvaća ponude lokalnih zavodnika. Distancirana je od ostalog nastavnog kolektiva, nespremna na njihov oportunistički i spletke te kompromise na koje mora pristajati kako bi sačuvala radno mjesto.

²⁷ Nacionalni arhivski informacijski sustav, <http://arhinet.arhiv.hr>. (Posjećeno 21. srpnja 2021.)

²⁸ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 29.

²⁹ Vlasta Knezović (Varaždin, 1948.) - hrvatska glumica. Diplomirala na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu (1972). Od 1976. nastupa u DK Gavella gdje je, između ostalog, interpretirala Brešanove, Shakespeareove i Zagorkine likove. Zapažene filmske i TV uloge: *Živjeti od ljubavi* (1973), *U registraturi* (1974), *Tale* (1977), *Velo Misto* (1980). <https://www.imdb.com>, Proleksis enciklopedija, LZMK, 2009., <https://proleksis.lzmk.hr>. (Posjećeno 26. rujna 2021.).

Davor prvenstveno misli na sebe, nezadovoljan je svojim položajem uzdržavanog muškarca, obnavlja vezu s bivšom djevojkom, sada udanom za liječnika, opet radi vlastite koristi i moguće veze za posao. Minja u novoj okolini, kroz živote ostalih ženskih likova, primjerice svoje stanodavke Ane koja već tri godine živi sama s djecom dok joj muž radi u Njemačkoj, na teži način shvaća kako se mora okrenuti borbi za samu sebe i svoju egzistenciju. Neuspjela mladenačka ljubav i brak je, na neki način, „bude“ i ona shvaća kako ne želi tako proživjeti svoj život. Na kraju filma dobiva samopouzdanje koje joj je ranije nedostajalo. Nakon razvrgnuta braka s mnogo više optimizma odlazi na fakultet kako bi se pobrinula za sebe i pronašla svoj put.³⁰

7. LJUBICA, igrani film, 1978.

Golikov deveti igrani film *Ljubica* (1978.) koji pripada žanru ljubavnog filma, melodrame, bavi se temom koja je rijetko prikazivana u hrvatskoj kinematografiji – ljubavnim i egzistencijalnim pitanjima jedne žene. Film je, između ostalih, dobitnik Brončane arene za režiju i Srebrne arene za žensku ulogu.

7.1. Lik Ljubice (*Božidarka Frajt*)³¹

Lik Ljubice nadovezuje se na Minju (*Živjeti od ljubavi*), formalno je u braku s mužem koji radi u Njemačkoj i više joj se ne javlja, čak je osamljenija od Minje.

Kao i kod Minje, bitni „događaji“ njezina života (ljubav, brak, dijete, rastanak, Zagreb) već su se odigrali. Od svega priželjkivanog nije se ostvarilo ništa ili gotovo ništa.³²

Ljubičin svijet je siromašan i oskudan, kratke sretne trenutke, dokumentirane na filmu, donosi joj njen rad s djecom oštećena sluha, inače se prikazuje njena „samoća koju pojačava skromna intimnost iznajmljenog stana“.³³ Dok ne riješi egzistencijalna

³⁰ Petar Krelja: Golik, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 56.

³¹ Božidarka Frajt (Velika Žujevica, BIH, 1940) – hrvatska glumica. Diplomirala na Akademiji za kazališnu umjetnost (danas ADU) u Zagrebu (1968). Debitirala na filmu *Lakat kao takav* (A. Babaja, 1959). Za glavnu ulogu u filmu *Živa istina* (T. Radić, 1972) dobila je Zlatnu arenu na Filmskom festivalu u Puli. Iznimne karakterne uloge ostvaruje u filmovima: *Ljubica* (K. Golik, 1978), *Visoki napon* (V. Bulajić, 1981), *Ritam zločina* (Z. Tadić, 1981), *Isprani* (Z. Ogresta, 1995), Ostale važnije uloge: *Pucanj* (K. Golik, 1977), *Licem u lice, Muke po Mati* (L. Zafranović, 1975), *Čovjek koji je volio sprovode* (Z. Tadić, 1989) (B. Kragić, N. Gilić: *Filmski leksikon*, LZMK, Zagreb, 2003).

³² Petar Krelja: Golik, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 69.

³³ Ibid., str. 69.

pitanja (stalni posao, stan), sin joj živi s bakom i djedom. Suzdržana i potištena, duboko nesretna, nalazi se na svojevrsnom životnom raskršću.

U njezin život ulazi Zlatko, student medicine, koji joj posvećuje pažnju i pruža ono što joj nedostaje. Iako trenutno sretna, Ljubica nije sigurna želi li nastaviti s tom vezom. Preokret donosi iznenadni dolazak muža, nakon kojeg se na vratima pojavljuje i ljubavnik. Muž izbacuje ljubavnika, napada Ljubicu koja mu se žestoko suprotstavi i ističe kako na to nema pravo. Ona shvaća kako je njihov brak odavno izgubio smisao i odlučuje se za razvod.

Za razliku od Smilje (*Djevojka i hrast*), Prve mame (*Imam dvije mame i dva tate*), Ane (*Tko pjeva zlo ne misli*), Minje (*Živjeti od ljubavi*) – Ljubica je čvršća i samosvjesnija. Primjer za isto je njena odluka da započne vezu s mladićem iza koje se krije potreba za bliskošću, ali i izlazom iz začarana kruga besmislene samoće, iskorakom iz takva neispunjena života.³⁴

Ljubica kroz film „raste“ – izgubila je sve / gotovo sve, ali će se boriti sačuvati ono najdragocjenije, do čega joj je jedino stalo – sebe. Premda je ruralni ljubavnik lice, a urbani naličje jednog te istog slabića koji se pokazao nedoraslim osobe željne kvalitetnijeg zajedničkog života, Ljubici je ljubavna priča s mladićem podigla samopouzdanje. Spremna je osloboditi se tereta promašenosti dijela svoga života i krenuti dalje, u neko bolje sutra. Korak ka tome donosi odluka da u Zagreb, u stančić, dovede sina.³⁵

³⁴ Ibid., str.70.

³⁵ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 71.

8. IMAM DVIJE MAME I DVA TATE, igrani film, 1968.

Prvi Golikov film u boji, drama s elementima komedije iz suvremene zagrebačke sredine. Golik je napisao scenarij u suradnji s književnicom Mirjam Tušek³⁶, prema njenom istoimenom romanu. Film je blago ironična groteska o odnosu dvoje rastavljenih i ponovo vjenčanih roditelja, koji smatraju da su idealno riješili svoj „problem“, iako je to daleko od istine.³⁷ Gilić navodi kako se vrijednost filma očituje i u dokumentarističkoj detaljnosti realističkih zapažanja. Primjerice, prikaz majčine grubosti prema sinovima te scena u kojoj dječak ide na ručak kod tate, odnosno preciznim smještanjem likova u užu i širu sredinu.³⁸

Glavni likovi su bivši supružnici koji sada imaju nove obitelji i podijeljenu djecu iz bivšeg braka, jedan sin živi s očevom novom obitelji, a drugi s majčinom.³⁹ Kroz film se često hvale kako imaju dobro uređene odnose, no primjećuje se kako je isto samo „fasada“ iz želje da se prikažu boljima nego što ustvari jesu ili zato što pate za takvim skladom. Svake nedjelje sinovi idu na ručak onoj drugoj obitelji u kojoj nisu i tu se vide sve pukotine prividnog savršenstva.

Socijalna podjela u društvu tadašnje države prikazana je prvenstveno kroz likove Prve i Druge mame. Prva mama odlično prikazuje položaj žene u obitelji u ekonomskim okvirima tadašnjeg društva. To je tema koju je Golik već prikazao u dokumentarnom filmu *Od 3 do 22*.⁴⁰

Golik filmom pokazuje odličan osjećaj za komično, počevši od fizičkog gega, vizualnih stilizacija te samog završnog prizora filma u kojem „na pozornici“ Prva obitelj „civilizirano“ provodi svoju nedjelju.⁴¹

³⁶ Mirjam Tušek (Split, 1920. – Zagreb, 2005.), prozna i dramska spisateljica. Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U književnosti se javlja pod pseudonimom Vjekoslav Rašek. Djela: *Mati* (1954), *Djevojčice* (1959), *Ruke pod glavom* (1961), *Imam dvije mame i dva tate* (1968), *Ništa nije kako jest* (1968), *Igra* (1970), *Zdravstvena stanica* (1982) Metelgrad – katalog autora, <http://library.foi.hr>. (Posjećeno 30. rujna 2021.).

³⁷ Cfr. Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije 1896.-1980*, NZ Znanje, Zagreb, 1984., str. 276.

³⁸ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 94.

³⁹ Baza HR kinematografije – igrani film, http://hrfilm.hr/baza_, (Posjećeno 22. srpnja 2021.)

⁴⁰ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 95.

⁴¹ Cfr. *Ibid.*, str. 95.

Film je na Pulskom festivalu nagrađen Srebrnom arenom te Zlatnim arenama za najbolju glumicu (*Mija Oremović*) i fotografiju (*Ivica Rajković*).⁴²

8.1. Lik Prve mame (*Mia Oremović*)⁴³

Prva mama je, poput Smilje iz dokumentarnog filma *Od 3 do 22*, na prvi pogled emancipirana jer je zaposlena, no s druge strane je konzervativna. Nakon posla obavlja sve kućanske poslove i brine o djeci, dok se suprug posvećuje muziciranju i intelektualnom radu. Ona želi udovoljiti suprugu, ponosi se njime što je intelektualac i glazbenik, no s druge strane je ljubomorna na bolju egzistenciju bivšeg muža, iako ga naziva „skorojevićem“. Stiče se dojam kako je pomalo licemjerna i površna, žudi za materijalnim statusom u društvu koji si oni ne mogu priuštiti. Zrači nezadovoljstvom i životnom razočaranošću. Kroz film je prikazan veliki raspon njenih raspoloženja. S jedne strane je nestrpljiva, svadljiva i srdita supruga, s druge brižljiva majka koja uvijek prigovora te na kraju pomirljiva, sklona trpljenju svih životnih okolnosti, pomalo rezignirana.⁴⁴

U nekim scenama se prikazuje kao patnica, dramatizira, primjerice kada nemoćno gleda na loš odnos njenog sina Zorana i sadašnjeg supruga. Također, sklona je koristiti djecu u sukobu s obitelji bivšeg supruga, što oni, ovisno o dobi, doživljavaju svatko na svoj način. Stalo joj je da ima dobre odnose s obitelji bivšeg muža, no više zbog toga kako bi drugi govorili o njihovim skladnim odnosima, nego što to zaista želi. Cijelo vrijeme je prisutna njena netrpeljivost prema Drugoj mami, koja je dobrostojeća kućanica, ima dvorkinju, ne mora poput nje obavljati kućanske poslove nego s mužem ide na izlet, sunča se na balkonu i jedino brine o maloj kćeri.

⁴² Baza HR kinematografije, <http://hrfilm.hr/baza>. (Posjećeno 22. srpnja 2021.)

⁴³ Mia Oremović (Požega, 1918. – Križevci, 2010.) – hrvatska glumica. Završila Školu dramskih umjetnosti kod Branka Gavella. U kazalištu glumi od 1942. Melodramom *U oluji* (V. Mimica, 1952) debitira kao filmska glumica. Kao glumica izražajna lica, prepoznatljiva glasa i opuštene geste ostvarila je iznimne uloge u filmovima *Imam dvije mame i dva tate* (Golik, 1968), nagrada *Zlatna arena*, i *Tko pjeva zlo ne misli* (Golik, 1970). Ostale uloge: *Nije bilo uzalud* (N. Tankofer, 1957), *Vratit ću se* (J. Gale, 1957), *Sreća dolazi u 9* (N. Tankofer, 1961), *Živjeti od ljubavi* (K. Golik, 1973), *Ljubica* (K. Golik, 1978), *Usporeno kretanje* (V. Kljaković, 1979), *Tajna starog tavana* (V. Tadej, 1984), *Sjećanje na Georgiju* (J. Sedlar, 2002) (B. Kragić, N. Gilić: *Filmski leksikon*, LZMK, Zagreb, 2003)

⁴⁴ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 45.

Golik u razgovoru za *Prolog*⁴⁵ ističe kako je Mia Oremović naša dragocjena glumica koja dugo nije glumila na filmu, jer su ženske uloge kod nas rijetke. U istom razgovoru navodi kako je ona od uloge u filmu *H-8* do *Imam dvije mame i dva tate* morala čekati. Tada se dogodilo da je dobila ulogu u njegovu filmu i predstavi *Stilske vježbe* u „&TD“- u. Mnogi su mislili i kako nije dobar izbor za navedeni film, jer je ona dramska glumica. Golik ističe kako mu je bilo savršeno jasno da glumica Oremović u sebi ima dar za komičara, iako je i ona sama u početku bila skeptična.⁴⁶

8.2. Lik Druge mame (*Vera Čukić*)⁴⁷

Druga mama je kućanica koja zbog muževa boljeg položaja ima lagodniji život. Ne mora obavljati kućanske poslove, jer ima dvorkinju. Brine o maloj kćeri, a ostalo vrijeme provodi u uljepšavanju i sunčanju na balkonu. Njen jedini problem je problematičan posinak u adolescentskoj dobi, prema kojem ne zna uspostaviti autoritet. Ona ga, istovremeno, tjelesno privlači, jer je po godinama bliža njemu nego dosta starijem suprugu. Svjesna je toga i to joj na neki način imponira, iako bi htjela da je doživljava ozbiljnije. S visoka gleda na Prvu mamu zbog svojeg boljeg materijalnog položaja i fizičkog izgleda. No, prilikom susreta dviju obitelji u zoološkom vrtu, primjećuje kako i ona dobro izgleda „za svoje godine“.

Navodi se da je i kćeri dala ime Đurica kako bi napakostila bivšoj supruzi svoga muža, jer joj se srednji sin zove Đuro. Suprug joj stalno ugađa, vodi na izlete i ručkove te na kraju filma odluči zamijeniti djecu, odnosno uzeti srednjeg sina kod sebe, a starijeg dati bivšoj supruzi, jer to njoj više odgovara. Ona i suprug međusobno se oslovljavaju s „tata“ i „mama“, što u ponekim situacijama djeluje pomalo smiješno,

⁴⁵ V. Roksandić: *Zastupam pozicije glumačkog filma* (razgovor), *Prolog*, 5(1972) 17, str. 44.

⁴⁶ *Ibid.*, str.44.

⁴⁷ Vera Čukić (Beograd, 1938.) – srpska glumica. Diplomirala je na Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju u Beogradu te od 1958. do 2010. odigrala više od stotinu uloga. U počecima je glumila u „Ateljeu 212“, kasnije postaje članica ansambla Narodnog pozorišta u kojem je ostvarila mnoge zapažene uloge. Debitirala je u filmu *Kroz granje nebo* (S. Janković, 1958). Ostale uloge u filmovima: *Ko puca otvoriće mu se* (M. Banjac, 1965), *Makedonska krvava svadba* (T. Popov, 1967), *Nož* (Ž. Mitrović, 1967), *Goli čovik* (O. Glušević, 1968), *Imam dvije mame i dva tate* (Golik, 1968), *I Bog stvori kafansku pevačicu* (J. Živanović, 1972), *Srećna porodica* (G. Mihić, 1980), *Jaguarov skok* (A. Đorđević, 1984), *Ortaci* (D. Lazić, 1988).
<http://www.filmovi.com/you/film/411.shtml>, <https://www.biografija.org/film/vera-cukic/>. (Posjećeno 30. rujna 2021).

na primjer kada ona tako doziva muža jer joj je posinak uzeo gornji dio kupaćeg kostima kako bi mu dala ključeve automobila. Također, kada Prvi tata pokušava čitati novine i držati živahnu kćer te panično zove ženu kada mu se Đurica pomokri u krilo.

Druga mama djeluje pomalo površno, važno joj je da se dobro „reprezentira“ u društvu, pokaže svoj materijalni status i dobar izgled. Stalo joj je da ostavi dobar dojam pa se rado odaziva pozivu na koncert Drugog tate, ali se na istom i ne zna najbolje ponašati (jede bombon). Željela bi da je doživljavaju ozbiljnije, što joj sa Zoranom nikako ne uspijeva te zato i želi zamijeniti djecu i uzeti k sebi Đuru koji joj svojim karakterom i ponašanjem više odgovara.

9. TKO PJEVA ZLO NE MISLI, igrani film 1970.

Često istican kao najbolji hrvatski film svih vremena, mjuzikl nastao prema predlošku novele Vjekoslava Mayera, *Iz dnevnika malog Perice*⁴⁸ kojim se Golik vraća u zagrebačke malograđanske tridesete godine te se s nostalgijom i ironijom prisjeća kičaste “bolje prošlosti”. Naizgled komedija, no likovi duboko u sebi pate, žele pobjeći iz zagušljivosti monotonog života.⁴⁹ Poseban štih filmu daju songovi – od vinskih popjevki do šlagera, koji su uklopljeni u samu radnju filma. Film je dobitnik Brončane nagrade za režiju na Pulskom filmskom festivalu.

Tko pjeva zlo ne misli je izrazito populistički film kojim Golik svjesno ide protiv tadašnje vladajuće struje autorskog estetizirajućeg filma koji se bavi velikim temama i sudbinskim pitanjima čovječanstva.⁵⁰ Golik u ovom filmu preuzima neke elemente prethodnog filmskog uspjeha (*Imam dvije mame i dva tate*) – likovi su istančano psihološko profilirani, vješto koristi dječju glumu, ali ima i izvrsne odrasle glumce – Miju Oremović i Relju Bašića. No, dok je Bašić kroz ulogu gospodina Fulira razvijao isti lik dobrostojećeg oca iz prethodnog filma, Oremović je, vrlo uspješno, iz dramskog prešla u komični modus ulogom neudane, ljubavi željne, tete Mine.⁵¹

⁴⁸ Vjekoslav Mayer: *Iz dnevnika malog Perice*, »Hrvatsko kolo«, Zagreb, 16/1935.

⁴⁹ Cfr. Petar Krelja: Golik, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 49.

⁵⁰ Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije 1896.-1980*, NZ Znanje, Zagreb, 1984., str. 276.

⁵¹ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 95.

U filmu su, kao i u prethodnom (*Imam dvije mame i dva tate*), prisutni elementi komedije kao starog filmskog žanra, ali donosi i nove vrijednosti, prvenstveno mjuzikl, rijetki žanr u hrvatskom filmu.⁵² Film se nadovezuje na hrvatsku / zagrebačku ikonografiju i kulturu, kao i na filmsku tradiciju – od komedije nijemog filma, filmskog zavodnika vremena u kojem se radnja zbiva, do čeških komedija.⁵³

9.1. Lik Ane Šafranek (*Mirjana Bohanec*)⁵⁴

Iako je film na prvi pogled ispričan riječima malog Perice, on ustvari odražava svjetonazor i estetiku Peričine mame što je uočljivo po izgledu i zvuku filma s mnoštvom romantičnih i sentimentalnih pjesama.⁵⁵

Ana Šafranek je ljupka i šarmanтна, romantična, opsjednuta čitanjem ljubavnih romana, voli modu, lijepo se oblačiti i dotjerivati. Uživa u pjevanju šlagera koji prikazuju njenu naivnu prirodu i bolećivo-melankolična raspoloženja. Stihovi šlagera joj, na neki način, pružaju utjehu i kompenzaciju za njen život kojim je nezadovoljna te brakom s osobom različitom od njenih životnih potreba.⁵⁶ Pomalo podsjeća na Wertherovu Lottu koja se unatoč povezanosti s Wertherom odlučuje za Alberta, kao i ona za Franju, unatoč tome što voli Ernestova laskanja i udvaranja.

Golik navodi kako za ulogu Ane Šafranek među glumicama u Zagrebu nisu mogli naći odgovarajuću te su je pokušali pronaći među pjevačicama. Ističe kako je Mirjana Bohanec, koja je pokazala izraziti glumački talent, u film unijela ženstvenost, seksepil domaćice, a ne filmske zvijezde, što je bilo izuzetno važno za navedenu ulogu.⁵⁷

⁵² Ibid., str. 95.

⁵³ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 97.

⁵⁴ Mirjana Bohanec-Vidović (Zagreb, 1939.) – hrvatska operna pjevačica. Diplomirala je pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Debitirala je kao studentica na opernoj sceni u HNK u Zagrebu u izvedbi *Carmine burane* (Carl Orff, 1966). Nastupila je u ulozi Sussane u Mozartovu *Figarovu piru* (1967), što je jedna od njenih najboljih uloga. Bila je članica Bečke komorne opere (1968./69.) Značajnu ulogu ostvarila je filmu K. Golika *Tko pjeva zlo ne misli* (1970). Dobitnica je nagrade „Milka Trnina“ (1981.). Bila je ataše za kulturu u veleposlanstvu RH u Beču. <https://www.opera.hr>, <https://proleksis.lzmk.hr>, posjećeno 30. 9. 2021).

⁵⁵ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 96.

⁵⁶ Cfr. Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 51.

⁵⁷ V. Roksandić: *Zastupam pozicije glumačkog filma* (razgovor), Prolog, 5(1972) 17, str. 46.

9.2. Lik Mine (*Mia Oremović*)

Mina, antipatična starija sestra, koja dolazi nepozvana na ručak te još prigovara ako joj isti nije po volji, nije uglađena, uređena i pristojna poput nje, ponaša se onako kao želi (kaže ono što misli, kad je gladna jede) te se ne uklapa u nametnuti model ponašanja i fizičkog izgleda. Ona je ustvari pravi uljez u tom šlagerski uljepšanom svijetu, a ne gospodin Fulir. Mina zato i ne pjeva šlagere, odnosno ona bi željela pjevati, ali nema sluha, pa je svi ušutkavaju, ali nije joj jača strana ni „fuliranje.“⁵⁸

Mina je iznimka u tom svijetu prikazanih tipičnih likova, zato se i ne može uklopiti u to društvo lažnog savršenstva. Gilić u svojoj recenziji filma navodi kako je ona stvarna u okruženju u kojem svi glume i žele se prikazati drugačijima nego što ustvari jesu. Upravo stoga je, prema Giliću, iako karikirana, jedan od najslojevitijih ženskih likova epohe.⁵⁹

Koliko god se nastoji prikazati kao antipatičan, Mina je simpatičan lik s kojim se svatko od nas može poistovjetiti. Ona glasno iznosi svoje stavove, mišljenja, veseli se i ljuti, odnosno ponaša se kako joj odgovara u danom trenutku. Ona je „svoja“ sa svim svojim manama, predstavlja iskrenu nesavršenost naspram lažnog savršenstva šlagerskog svijeta. Jedino za čime žudi je malo razumijevanja i ljubavi.

⁵⁸ Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997., str. 51.

⁵⁹ Cfr. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011., str. 96

10. VILA ORHIDEJA, igrani film, 1988.

Posljednji Golikov film potpuno je drugačiji od svih prethodnih. Žanrovski, *Vila Orhideja* je spoj kriminalističkog filma, melodrame, filmske fantazije i trilera-horora.⁶⁰ Prvi film u hrvatskoj kinematografiji u kojem se likovi ne prikazuju samo s društvenog stajališta. Sam redatelj u svom intervjuu novinaru Darku Zubčeviću, „Redatelj s publikom“ (*Studio*, 1988), navodi:

Ovaj je film pokušaj da se uključi i svijet snova, fikcija. Zato je konstituiran na nekoliko slojeva [...] Postoji sloj realnosti, pa sjećanja, zatim sloj fikcije, koju naš junak kao pisac stvara i ujedno u njoj agira, te svijet snova.⁶¹

U filmu možemo pronaći srodnost s novelističkim djelima hrvatske moderne (Đuro Sudeta: *Mor*, Antun Gustav Matoš: *Cvijet sa raskršća*, Janko Leskovar: *Misao na vječnost*).⁶²

Vrijeme radnje je 1933. godina, između dva rata. Boris je mladi pisac, bivši student prava, koji je prekinuo studij kako bi se mogao posvetiti isključivo pisanju. Dolazi sa zaručnicom Irenom u slavonsko selo Košarje, nakon četrnaestogodišnjeg izbivanja, posjećuje ujnu i ujaka te traži inspiraciju za svoj roman. U djetinjstvu je u tom mjestu provodio školske praznike. Po dolasku pokazuje zaručnici nekada prekrasan, sada zapušten, ljetnikovac Vilu Orhideju. Ljetnikovac u njemu budi emotivna sjećanja na djevojku koja je živjela u njemu, prekrasnu Juliju. Bio je zaljubljen u nju, zajedno su provodili praznike, dok jedne noći nakon požara nije tajanstveno nestala. Unatoč opsežnoj potrazi, nisu je uspjeli pronaći. Ljetnikovac mu je nedostupan, čuvaju ga psi, nakon smrti Julijina oca pripao je Kasapu kod kojega se potonji zaduživao.

⁶⁰ Baza HR kinematografije, <http://hrfilm.hr/baza>. (Posjećeno 25. kolovoza 2021.)

⁶¹ Zubčević, D., „Redatelj s publikom“, u: Krelja, ., *Golik*, , Hrvatski državni arhiv – Hrvatska kinoteka, Zagreb, 1997), str. 118.

⁶² Ibid., str. 118.

Boravak u starom kraju negativno utječe na Borisa. Julija mu postane opsesija, miješa stvarnost i maštu, ima fantastična priviđenja te unatoč volji zaručnice da ga zaštiti od toga, na kraju dolazi do njegova psihičkog sloma i tragična završetka. Dok njegova fantastična priviđenja i idealizacija Julije asociraju na Matoševu novelu *Cvijet sa raskršća*⁶³, misli koje ga proganjaju i sam završetak filma povlače paralelu s Leskovarovom novelom *Misao na vječnost*⁶⁴.

10.1. Lik Irene (*Gordana Gadžić*)⁶⁵

Borisova zaručnica, djevojka koja ostaje u sjeni njegove mladenačke opsesije. Mnogo racionalnija od njega. Želi mu dati podršku u pisanju novog romana. Kad se Borisu u Vili Orhideja počinje priviđati njegova davna ljubav Julija, Irena shvaća da je Boris počeo miješati sjećanje sa stvarnim životom i pribijava se za njegovo mentalno zdravlje. On je potpuno zaslijepljen svojom fantazijom, njihov odnos se sve više narušava, no ona mu je svejedno spremna pomoći jer ga istinski voli. Nesretna je što primjećuje kako on ne osjeća isto te postaje sve hladniji prema njoj. Shvaća kako je njena borba uzaludna. Teško je boriti se protiv stvarne osobe, a potpuno nemoguće protiv fantazije.

10. 2. Lik Julije (*Gala Videnović*)⁶⁶

Idealizirani lik djevojke iz mladosti glavnog lika. Toliko lijepa da se čini nestvarnom. Prikazana samo kroz piščeve snove, sjećanja i fantaziju. Njegov ideal za kojim teži i kojeg ne može nikad doseći. Time opet podsjeća na lijepu Isabelu iz Matoševe novele *Cvijet sa raskršća*. Sve iz njena života podsjeća pomalo na bajku: živjela je u

⁶³ Antun Gustav Matoš: *Cvijet sa raskršća*, «Hrvatska smotra», 1908.

⁶⁴ Janko Leskovar: *Misao na vječnost*, «Vienac», 23/1891, 13, str. 194.-196.

⁶⁵ Gordana Gadžić (Beograd, Srbija, 1955.) – hrvatska i srpska glumica. Diplomirala je glumu na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu (1978). Debitirala je na filmu *Dečko koji obećava* (M. Radivojević, 1981). Za ulogu frustrirane supruge u filmu *Tajvanska kanasta* (G. Marković, 1985) dobila je Zlatnu arenu u Puli. Značajna je njena uloga fatalne žene – zavodnice u filmu *Čovjek koji je volio sprovode* (Z. Tadić, 1989.) Ostale važnije uloge: *Berlin kaputt* (M. Milošević, 1981.), *Već viđeno* (G. Marković, 1987), *Uvek spremne žene* (B. Baletić, 1987), *Vila Orhideja* (K. Golik, 1988), *Orao* (Z. Tadić, 1990) *Filmska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. <http://filmska.lzmk.hr>. (Posjećeno 1.10.2021.).

⁶⁶ Gala Videnović (Beograd, Srbija, 1969) – srpska glumica. Debitirala je na filmu *Moj tata na određeno vreme* (M. Jelić, 1982). Nakon toga su sljedile uloge u filmovima *Moljac* (M. Milošević, 1984), *Šta se zgodi kad se ljubav rodi* (Z. Čalić, 1984), *Žikina dinastija* (Z. Čalić, 1985), *Jagode u grlu* (S. Karanović, 1985), *Bal na vodi* (J. Aćin, 1985). Početkom 90-ih odselila je u Ameriku (Malibu) i povukla se iz filmskog života. <https://www.biografija.org> (Posjećeno 1. 10. 2021).

starom ljetnikovcu, na šumskom proplanku, bila je osamljena, desetak godina starija od Borisa, tajanstveno je nestala. Vjerojatno je i taj njen nestanak utjecao na njegovu idealizaciju i opsesiju njome.

11. PODJELA ŽENSKIH LIKOVA PREMA NAČINU NA KOJI SU PRIKAZANI

Kroz prikaz ženskih likova iz odabranih Golikovih filmova primjećuje se kako se isti mogu grupirati prema određenim kategorijama. U nastavku su prikazane moguće podjele ženskih likova prema načinu na koji se odnose prema samima sebi i njihovom položaju u društvu te podjele ženskih likova prema sredini u kojoj žive i/ili iz koje potječu. Navedeni su ženski likovi koji su nositelji temeljnih zbivanja u djelu, zatim ženski likovi koji se kao pojedinci suprotstavljaju grupi te ženski likovi u ljubavnom trokutu.

11.1. Podjela ženskih likova prema načinu na koji se odnose prema samima sebi i njihovom položaju u društvu

U ovoj kategoriji možemo prepoznati ženske likove koji se prepuštaju sudbini i životu kojim nisu zadovoljni, ali ne vide način kako bi ga promijenili (Smilja Glavaš u filmu *Od 3 do 22*, Prva mama u filmu *Imam dvije mame i dva tate*). Nakon njih možemo zamijetiti ženske likove koji su u početku pasivni, ovisni o muškarcima, ali se odluče boriti za sebe i u tome pronalaze svoju snagu (Minja u filmu *Živjeti od ljubavi*, Ljubica u istoimenom filmu). S druge strane imamo, doduše malobrojne, ženske likove koji su zadovoljni svojim životom i neopterećeni (Druga mama u *Imam dvije mame i dva tate*).

Nailazimo i na likove žena koje, pomalo zanesene, popuste pod čarima „svjetskih muškaraca“,⁶⁶ ali na kraju ipak shvate vrijednost svog stabilnog, jednostavnog života i „vrate se na pravi put“ (Nena u filmu *Plavi 9*, Ana Šafranek u filmu *Tko pjeva zlo ne misli*). Upečatljiv je i lik Mine u filmu *Tko pjeva zlo ne misli*) koja želi biti drugačija, ne želi se uklopiti u standardne obrasce ponašanja, prirodna je i prostodušna, ne želi „fulirati“, no nedostaje joj malo pažnje i ljubavi. Lik Irene u *Vili Orhideja* također prikazuje racionalnu osobu koja želi pomoći svom zaručniku, izvesti ga iz tlapnje u koju je upao, koja ga iskreno voli, no ne može se boriti s fantazijom. Lik Julije je satkan od sna i fantazije, idealiziran poput književnih likova iz doba romantizma

⁶⁶ D. Marković: *Krešo Golik*, *Vijenac* br. 211, 4. travnja 2002., MH, <https://www.matica.hr/vijenac/kreso-golik-14579> (Posjećeno 27. kolovoza 2021.)

(Goetheova Lotta u romanu *Patnje mladog Werthera*) i modernizma (Matoševa Isabella u noveli *Cvijet sa raskršća*).

11. 2. Podjela ženskih likova prema sredini u kojoj žive / iz koje potječu

Primjećujemo da likove možemo podijeliti ovisno o tome iz koje sredine potječu, odnosno u kojoj trenutno žive. Sredina svakako utječe na sam lik, njegovo poimanje sebe sama i njegova stava prema svijetu koji ga okružuje.

Tipičan ruralni lik je Smilja u filmu *Djevojka i hrast*, koja je sputana patrijarhalnim obrascima ponašanja, surovošću sredine iz koje potječe, siromaštvom i besperspektivnošću zbog čega je osuđena na težak život ponavljajući sudbinu žena svoga kraja. Zbog toga što odlazi na rad u seosku školu i lik Minje u filmu *Živjeti od ljubavi* postaje ruralan, mora se suočiti s ograničenošću sredine u kojoj radi i pristajati na kompromise. No, ona je, za razliku od Smilje, upoznala i drugačiji život te se lakše suočava sa svim nedaćama, zna da može otići iz tog kraja, što na kraju i čini kada shvaća da se uzalud žrtvovala i ne može „živjeti od ljubavi“. Lik Julije u filmu *Vila Orhideja* je također ruralan, no taj prostor u kojem je smještena Vila Orhideja više predstavlja prostor sna nego stvarnosti te ne možemo iz toga zaključiti koliko je sredina utjecala na nju, osim što je bila usamljena i nije imala mnogo prijatelja. Ona je ionako više projekcija sjećanja i snova glavnog lika, nego prikaz stvarne osobe.

Iako je lik Smilje u filmu *Od 3 do 22* urbani, jer živi u predgrađu Zagreba, ona osim što je zaposlena, živi na potpuno patrijarhalan način, karakterističan za ruralne sredine toga vremena. Nakon posla u tvornici nastavlja rad kod kuće, čeka je briga o djetetu, spremanje ručka i pospremanje kuće pri čemu joj muž uglavnom ne pomaže, jer on mora odmoriti poslije posla i zabaviti se s društvom. Lik Nene u *Plavi 9* također je urbani, ona je srednjoškolka, stipendistica brodogradilišta, plivačica, živi svoj život „punim plućima“, no sve dok, u skladu sa socijalističkom ideologijom toga doba, ne ističe individualno ispred kolektivnog, odnosno dok joj je učenje i praksa na prvom mjestu, a tek onda plivački talent. Urbani je i lik Ljubice u istoimenom filmu. Ona je zaposlena i voli svoj posao, živi kao podstanar u Zagrebu, no muž joj je iz ruralne sredine, prisutna su njegova očekivanja, kao i njegove obitelji kod koje je živio njen sin dok se ona „ne snađe“ u gradu. Grad joj je donio samosvjest time što je odlučila, nakon veze sa studentom, koja ju je na neki način osnažila, uzeti svoj život u svoje

ruke. Urbani su likovi Prve i Druge mame u filmu *Imam dvije mame i dva tate*, no dok Prva mama živi, na malo blaži način, poput Smilje u *Od 3 do 22*, jer radi u uredu i nakon toga je sve čeka kod kuće, a muž povremeno svira na koncertima i vježba za iste ili odmara. Zbog toga je vječno nezadovoljna i ljubomorna na Drugu mamu koja uživa u svim blagodatima bogato udane kućanice. Likovi Ane Šafranek i Mine u *Tko pjeva zlo ne misli* također su urbani zbog sredine u kojoj žive. Iako su obje kućanice, žive bolje od Prve, ali lošije od Druge mame u *Imam dvije mame i dva tate*. Ana sama kuha i posprema, nema kućnu pomoćnicu ni automobil, no ima dovoljno novaca da si može priuštiti lijepu garderobu i s obitelji otići vikendom na izlet. Njena sestra Mina, do kraja filma usidjelica, svakodnevno im dolazi na ručak. Urbani je i lik Irene u filmu *Vila Orhideja*. Obrazovana je, voli kulturu i umjetnost, ima smisla za modu.

11.3. Ženski likovi kao nositelji temeljnog zbivanja u djelu

Pojedini od prikazanih filmova imaju u središtu radnje ženski lik koji je nositelj temeljnog zbivanja u djelu. U filmu *Od 3 do 22* lik Smilje je glavni pokretač filma, pratimo njen život od jutarnjeg buđenja do kratkotrajnog odlaska na počinak, odnosno, kao što sam naslov filma navodi *Od 3 do 22*. Smilja u filmu *Djevojka i hrast* također je glavni pokretač zbivanja. Pratimo njen život od ranog djetinjstva do dana kada je i sama sa svojom kćeri u trošnoj kućici, kao i njena majka na početku filma. Julija je pokretač cjelokupnog zbivanja u filmu *Vila Orhideja*, od samog naslova filma do cjelokupne radnje koja se vrti oko toga da glavni lik pronade svoju viziju savršene žene iz prošlosti.

11. 4. Ženski likovi koji se kao pojedinci suprotstavljaju grupi

Primjetno je kod Golika kako je sklon većinu svojih likova, i muških i ženskih, suprotstavljati grupi, bez obzira je li u pitanju uža obitelj ili šira zajednica. Prema istom može se primijetiti kako se lik Nene u filmu *Plavi 9* nalazi između dva načela: individualnog i kolektivnog. Pred Nenom su velike odluke, odabrati amatersko ili

profesionalno bavljenje sportom, ostanu u svojoj zemlji ili otići u inozemstvo, zasnovati obitelj ili nastaviti karijeru.⁶⁷

Kako je riječ o socrealističkom filmu koji veliča vrijednost kolektiva, jasno je što je Nena na kraju izabrala. Lik Smilje u filmu *Djevojka i hrast* povod je sukoba dviju obitelji.⁶⁸

Smilja je od svog ranog djetinjstva žrtva, dolazi u kuću bogatog seljana koji je ne želi. Njegov izvanbračni sin, zaslijepjen strašću prema njoj, ubija mladića koji ju je jedini volio te je na kraju i siluje. Nakon sve tragedije koja ju je zadesila ona je na kraju prisiljena otići iz Rokove kuće koji ju je prisilno morao udomiti te sa svojim kćeri živi u trošnoj kućici ponavljajući sudbinu svoje majke.

Lik Minje u filmu *Živjeti od ljubavi* mora izabrati želi li na prvo mjesto staviti vlastite interese ili interese svoga partnera. Ona je na početku spremna sve žrtvovati zbog njega, prekida studij, odlazi u nepoznatu ruralnu sredinu kako bi se zaposlila i njemu omogućila da završi studij. No kada shvati da on ne uviđa njenu žrtvu, zanemaruje ju i započinje novu vezu, ona odlučuje kako će sebe staviti na prvo mjesto. Nakon razvrgnuta braka, odlazi na fakultet kako bi se pobrinula za vlastitu egzistenciju.

Lik Ljubice u istoimenom filmu nalazi se između dva muškarca. Prvi je suprug koji se nalazi u inozemstvu i rijetko se javlja, drugi mladi student medicine koji nenadano ulazi u njen život. Zapčinje vezu s njim kako bi izašla iz začaranog kruga svoje usamljenosti. No, dolazak muža stavlja stvari na svoje mjesto: prekida s obojicom, u grad dovodi sina koji je živio kod bake i djeda na selu i s njim, snažnija i samosvjesnija, zapčinje neki novi život u kojem će sebe staviti na prvo mjesto.

11.5. Ženski likovi u ljubavnom trokutu

Kako Golikovi filmovi govore o emocijama i obitelji, u njima se često pojavljuju ljubavni trokuti, bilo da se radi o dva muškarca i ženi ili obratno.⁶⁹ Tako u filmu *Plavi 9*

⁶⁷ D. Marković: *Krešo Golik*, Vijenac br. 211, 4. travnja 2002., <https://www.matica.hr> › vijenac › kresogolik-14579. (Posjećeno 27. kolovoza 2021.)

⁶⁸ D. Marković: *Krešo Golik*, Vijenac br. 211, 4. travnja 2002.; <https://www.matica.hr> › vijenac › kresogolik-14579 (Posjećeno 28. kolovoza 2021.)

⁶⁹ Ibidem. (Posjećeno 28. kolovoza 2021.)

imamo trokut Tonči – Nena – Zdravko, u filmu *Djevojka i hrast* to su Josip - Smilja – Ivan, u filmu *Tko pjeva zlo ne misli* trokut čine Franjo – Ana Šafranek – Fulir te u filmu *Ljubica* trokut čine Drago – Ljubica – Zlatko. U filmu *Imam dvije mame i dva tate* imamo dva trokuta,⁷⁰ prvi čine Zoran – Druga mama – Prvi tata, a drugi Prvi tata – Prva mama – Drugi tata. U filmovima *Živjeti od ljubavi* i *Vila Orhideja* imamo trokute koje čine dvije žene i muškarac, u prvom su to Minja – Davor –Vanda, a u drugom Irena – Boris –Julija.

11.6. Važnost ženskih likova u djelu Kreše Golika

Malo se hrvatskih redatelja dubinski, često i dosljedno, bavilo ženskim likovima poput Kreše Golika. Kao što i kroz ovaj rad možemo zapaziti, započeo je s likom djevojke koja je naizgled emancipirana, školuje se i bavi plivanjem, no ona može prema tadašnjim socrealističkim shvaćanjima biti istinski sretna samo ako rad i kolektiv stavi na prvo mjesto, a talent i individualno na drugo. Nakon prvotne zanesenosti ostavlja Fabrisa koji je zavodi pričama o putovanjima i materijalnom, a odabire Zdravka koji je, prije svega, dobar radnik, a tek onda talentirani igrač.

Zatim nailazimo na pasivne, nemoćne likove-žrtve poput Smilje (*Djevojka i hrast*), žrtve okoline i vremena u kojem živi, i Smilje Glavaš (*Smilja Glavaš*) koja stoički i šutke prihvaća svoj neravnomerni odnos u obitelji. Slijede likovi Minje (*Živjeti od ljubavi*) koja se nakon prvog zanosa osvješčuje i odluču boriti za sebe i Ljubice (*Ljubica*) koja je još samosvjesnija, ostavlja muža i ljubavnika i započinje neki novi život, poput Ibsenove *Nore*. U tom filmu prikazana je tuga i beznađe egzistencije žene.⁷¹

Kasnije upoznajemo Prvu mamu (*Imam dvije mame i dva tate*) koja kroz velik raspon raspoloženja izražava svoje nezadovoljstvo sadašnjim životom te vlastitu rastrganost između želje da bude savršena supruga i majka te potrebe za materijalnom sigurnošću. Druga mama nema egzistencijalnih problema, ali muku muči s posinkom i uspostavljanjem autoriteta prema njemu.

⁷⁰ Ibid. (Posjećeno 28. kolovoza 2021.)

⁷¹ Baza HR kinematografije, http://hrfilm.hr/baza_film. (Posjećeno 23. srpnja 2021.)

Ana (*Tko pjeva zlo ne misli*) je poput Flaubertove Emme Bovary, živi život u ljubavnim romanima i šlagerima te bježi od stvarnosti i nezadovoljstva životom koji je ne ispunjava. Prihvaća flert, ali ne želi nešto ozbiljnije, te sad poput Wertherove Lotte radije bira Franju nego Ernesta, jer ne zna što je s njim čeka. No, sve je samo šlager, pa tako u zadnjoj sceni filma, sad već oženjeni Fulir naočigled svoje supruge flertuje s Anom. Anina sestra Mina je realna žena koja se ne želi uklopiti u svijet šlagera, ima svoj put, ali opet pomalo pati za laskanjem i romantikom, koju će joj, zbog svoje koristi, priuštiti suprug.

U filmu *Vila Orhideja* imamo dva ženska lika, racionalnu i emancipiranu Irenu, koja na kraju gubi svog supruga zbog lika Julije, njegove fatalne mladenačke ljubavi. Julija mu onemogućuje da krene dalje sa svojim životom i prihvati ga u sadašnjosti. Time lik Borisa asocira na tragičan lik Đure Martića iz Leskovarove pripovijetke *Misao na vječnost*.⁷²

Kroz sve navedene filmove Golik ističe važnost ekonomske sigurnosti u položaju žene, suptilno naglašava dvostruke kriterije kojima se vrednuju postupci muškaraca i žena u obitelji i društvu u cjelini.⁷³

⁷² Đuro Martić, tragičan gl. lik pripovjetke Janka Leskovara *Misao na vječnost* ne može krenuti dalje sa životom jer ga stalno mori tragična epizoda iz mladosti kada je kćer njegova stanodavca izvršila samoubojstvo zato što on nije imao hrabrosti preuzeti odgovornost. Zbog sjećanja na tu djevojku kasnije poludi. U filmu *Vila Orhideja* Boris je opsjednut Julijom te ne može krenuti dalje u svoj život s Irenom. (Janko Leskovar: *Misao na vječnost*, «Vienac», 23/1891, 13, str. 194.-196.)

⁷³ Izabela Laura: *Junakinje Kreše Golika*, Muf, Udruga za feminizam i kulturu, 18.12. 2015., <https://muf.com.hr>. (Posjećeno 21. srpnja 2021.)

ZAKLJUČAK

U Golikovom raznovrsnom opusu ženski likovi imaju značajno mjesto. On nije redatelj velikih tema, zanima ga prvenstveno obitelj i odnosi unutar nje. Obitelj, naravno, čine i muški i ženski likovi, no Golik ni jednima ne drugima ne daje prednost. Prikazuje sve likove sa svim manama i vrlinama, iako se ne može oteti dojmu da sa simpatijama promatra promjenu ženskih likova kada od pasivnih i nemoćnih postaju aktivni i time svjesniji sebe i svojih mogućnosti.

Prikazom ženskih likova uviđa se kako redatelj gledatelje uvodi u njihov svijet, dopušta im da se kroz film razvijaju, shvate svoje pogreške i pokušaju se ohrabriti te krenuti svojim putem, sa više ili manje uspjeha. Ovisno o sredini i vremenu u kojem žive, one ostaju žrtve ili prerastaju tu ulogu i postaju samosvjesne u obrani samih sebe. Kroz posljednje poglavlje uspoređeni su ženski likovi prema načinu na koji su prikazani te njihovo značajno mjesto u redateljevom opusu. Time su ostvareni cilj i svrha ovoga rada.

Nameće se zaključak kako je vrijeme na strani naših junakinja, jer one s vremenom u novim okolnostima, postaju svjesne sebe, svojih vrlina, želja i potreba i kane ih preokrenuti u svoju korist. Najlošije prolaze one koje nemaju podršku okoline, žive u patrijarhalnoj sredini, vremenu koje nema razumijevanja za žensku emancipaciju. Redatelj je uvijek na njihovoj strani, suptilno ih „budi“, suočava sa svijetom i shvaća kako prije svega trebaju imati egzistencijalnu sigurnost i/ili prihvaćanje obitelji i okoline kako bi krenule u novi svijet i realizirale same sebe.

LITERATURA

1. Bora Đorđević: Nisam nikad pomišljao da pomoću filma mijenjam svijet, Filmska kultura 33 (1990.) 181/182
2. Nikica Gilić: *Uvod u teoriju filmske priče*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
3. Nikica Gilić: *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2011.
4. Bruno Kragić, Nikica Gilić: *Filmski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003.
5. Petar Krelja: *Golik*, Hrvatski državni arhiv – Hrvatska konoteka, Zagreb, 1997.
6. Jure Ilić; Hrvatski režiser za sva vremena, Hrvatski obzor, 2 (1996.) 21. IX., str. 51.
7. Jurdana , S., Polimac , N., Zubčević , D., „Jednostavnost je vrlina“; intervju s Golikom, u: Krelja, P. *Golik* , Hrvatski državni arhiv – Hrvatska kinoteka, Zagreb, 1997
8. Ivo Škrabalo: *Između publike i države, Povijest hrvatske kinematografije 1896.-1980.*, Nakladni zavod Znanje, Zagreb, 1984.
9. Ivo Škrabalo: *101 godina filma u Hrvatskoj (1896.-1977.)*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1998.
10. Ivo Škrabalo: *Filmski autor koji voli svoju publiku*, Hrvatski filmski ljetopis, 2(7/1996.)
11. V. Roksandić: Zastupam pozicije glumačkog filma (razgovor), Prolog, 5(17/1972)
12. D. Zubčević: „Redatelj s publikom“, u: Krelja, ., *Golik* , Hrvatski državni arhiv – Hrvatska kinoteka, Zagreb, 1997.

Filmografija zastupljena u ovom radu

Plavi 9 (1950)

Djevojka i hrast (1955)

Od 3 do 22 (1966)

Imam dvije mame i dva tate (1968)

Živjeti od ljubavi (1973)

Tko pjeva zlo ne misli (1970)

Ljubica (1978)

Vila Orhideja (1988)

Mrežni izvori:

1. Baza HR kinematografije – igrani film, www. <http://hrfilm.hr/baza>, posjećeno 20. srpnja 2021.
2. Biografija org., <https://www.biografija.org>, posjećeno 1. 10. 2021
3. D. Marković: *Krešo Golik*, Vijenac br. 211, 4. travnja 2002., [https://www.matica.hr › vijenac › kreso-golik-14579](https://www.matica.hr/vijenac/kreso-golik-14579), posjećeno 28. kolovoza 2021
4. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://enciklopedija.hr>, posjećeno 25. rujna 2021.
5. Filmska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. <http://filmska.lzmk.hr/>, posjećeno 1.10.2021.)
6. IMDb, <https://www.imdb.com>, posjećeno 30. rujna 2021.
7. Izabela Laura: *Junakinje Kreše Golika*, Muf, Udruga za feminizam i kulturu, 18.12. 2015., <https://muf.com.hr>, posjećeno 21. srpnja 2021.
8. Metelgrad – Katalog autora, <http://library.foi.hr>, posjećeno 30. rujna 2021.
9. Nacionalni arhivski informacijski sustav, <http://arhinet.arhiv.hr>, posjećeno 21. srpnja 2021.
10. Proleksis enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009., posjećeno 21. srpnja 2021.

SAŽETAK

U ovom radu prikazani su odabrani ženski likovi u djelu Kreše Golika. U uvodu se kratko pojašnjava izbor teme, svrha i cilj te navodi kratki pregled poglavlja rada. Golik je jedan od malobrojnih redatelja u hrvatskoj kinematografiji koji nije zapostavljao ženske likove i dao im je dovoljno prostora u svojim filmovima. Prvo poglavlje uvodi nas u redateljev život i rad. Navedeni su njegovi počeci susreta s filmom te bogata i vrijedna filmografija. Kroz sljedeća poglavlja prikazani su odabrani filmovi i ženski likovi u njima (*Plavi 9, Djevojka i hrast, Od 3 do 22, Živjeti od ljubavi, Ljubica, Imam dvije mame i dva tate, Tko pjeva zlo ne misli, Vila Orhideja*).

Kronološkim pregledom navedenih filmova uočljivo je kako su se ženski likovi u istima mijenjali te tijekom vremena postali samostalniji, odlučniji i samosvjesniji. No, bez obzira koliko bili različiti, sve ih povezuje zajednička težnja za ljubavlju. U posljednjem poglavlju navedena je podjela ženskih likova prema načinu na koji su prikazani u filmu. U zaključku se navodi kako Golika tematski prvenstveno zanima obitelj i odnosi unutar nje. Likovi su psihološki razrađeni, prikazani sa svojim manama i vrlinama. Ključne stavke za njihovu potpunu realizaciju su podrška obitelji i okoline te egzistencijalna sigurnost.

Ključne riječi: Krešo Golik, ženski likovi, film, obitelj, psihološka razrađenost, egzistencijalna sigurnost

SUMMARY

In this paper, selected female characters in the work of Krešo Golik are presented. The introduction explains the choice of topic, purpose and goal and provides an overview of the chapter of the paper. Golik is one of the few directors in Croatian cinema who did not neglect female characters and gave them enough space in his films. The first chapter introduces us to the director's life and work. They are listed his beginnings of encounters with film and a rich and valuable filmography. Through the following chapters, selected films and female characters in them are shown (*Plavi 9*, *Djevojka i hrast*, *Od 3 do 22*, *Živjeti od ljubavi*, *Ljubica*, *Imam dvije mame i dva tate*, *Tko pjeva zlo ne misli*, *Vila Orhideja*). Chronological review of these films is noticeable how the female characters in them changed and over time became more independent, determined, and self-aware. But no matter how different, it connects them all a common aspiration for love. In the last chapter it is listed division of female characters according to the way they are portrayed in the film. In the last chapter it is listed division of female characters according to the way they are portrayed in the film. The conclusion states as Krešo Golik thematically primarily interested in the family and the relationships within it. The characters are psychologically developed, are shown with their flaws and virtues. The key items for their full realization are the support of the family and the environment and existential security.

Keywords: Krešo Golik, female characters, film, family, psychological developed, existential security